

Lainsäädäntöneuvos Petteri Jartti
Demokratia- ja julkisoikeusosasto

5.6.2026

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavista terveydenhuollon yksiköistä (HE 63/2026 vp)

Yleistä

Eduskunnan hallintovaliokunta on 2.6.2026 pyytänyt oikeusministeriöltä kirjallista asiantuntijalausuntoa otsikkoasiassa. Oikeusministeriö on antanut nyt käsiteltävänä olevasta hallituksen esityksestä sen valmisteluvaiheessa, 16.12.2025 päivätyn lausunnon sosiaali- ja terveysministeriölle. Esityksen valmisteluvaiheen lausunnossaan oikeusministeriö kiinnitti huomiota terveydenhuollossa toimivien yksiköiden tehtäviin (2 §), moniammatillista asiantuntijaryhmää koskevaan sääntelyyn (3 §), tiedonsaanti- ja luovutusoikeuksiin (4 §) sekä esityksen suhteeseen ihmiskaupan vastaiseen työhön.

Oikeusministeriö toteaa, että suurin osa sen lausuntokierroksella esittämistä huomioista on otettu asianmukaisesti huomioon esityksen jatkovalmistelussa. Oikeusministeriö pitää kuitenkin perusteltuna tuoda asiassa esiin vielä joitakin näkökohtia.

Oikeusministeriö lausuu asiassa kunnioittavasti seuraavaa.

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

02951 50320
Internat.
+358 2951 50320

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Moniammatillinen asiantuntijaryhmä (3 §)

Lakiehdotuksen 3 §:n 1 momentin mukaan edellä 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettua yhteenvetoa saadaan esitutkintaviranomaisen tai syyttäjän aloitteesta käsitellä yksikön, esitutkintaviranomaisen, syyttäjän, terveydenhuollon ja sosiaalihuollon edustajien (*moniammatillinen asiantuntijaryhmä*) kesken sen arvioimiseksi: 1) millä eri viranomaisten toimenpiteillä voidaan parhaiten edistää lapsen edun toteutumista; 2) voidaanko lasta kuulla mahdollisessa esitutkinnassa, ja jos voidaan, mitä kuulemisessa tulisi ottaa huomioon.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota sääntelyn tarkoitukseen, joka vaikuttaa olevan säätää lain tasolla moniammatillisesta asiantuntijaryhmästä ja sen kokoonpanosta sekä sen oikeudesta käsitellä momentissa yksilöityihin tarkoituksiin syyttäjän tai esitutkintaviranomaisen aloitteesta sosiaali- ja terveydenhuollon yksikön laatimaa 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettua yhteenvetoa. Ministeriö toteaa, että kaavailtu momentti on muutoilultaan varsin vaikeaselkoinen. Perustuslakivaliokunta on yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta kiinnittänyt varsin usein huomiota sääntelyn muodostumiseen sekavaksi ja vaikeasti hahmottuvaksi (ks. esim. PeVL 47/2006 vp, s. 2/I, PeVL 43/2006 vp, s. 2/I, PeVL 41/2006 vp, s. 2/I ja PeVL 25/2005 vp, s. 5). Valiokunta on korostanut vaikeaselkoisuudella olevan myös sitä soveltavien ammattihenkilöiden oikeusturvaa heikentävää merkitystä (kts. esim. PeVL 11/2024 vp, kappale 6 ja PeVL 4/2021 vp, kappale 13).

Oikeusministeriö viittaa asiassa jo lausuntokierroksella esittämänsä huomioon. Ministeriö katsoo, että sääntely olisi mahdollista toteuttaa nykyistä selkeämmin esimerkiksi siten, että pykälän 1 momentissa säädettäisiin pykälän otsikon mukaisesti moniammatillisesta asiantuntijaryhmästä sekä sen kokoonpanosta ja tehtävistä. Seuraavassa momentissa voitaisiin puolestaan säätää niistä edellytyksistä, joiden perusteella moniammatillinen asiantuntijaryhmä voisi käsitellä 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettua yhteenvetoa. Oikeusministeriö toteaa, että esityksen valiokuntakäsittelyssä on syytä varmistua siitä, että ehdotettu sääntely on sen kohderyhmälle riittävän selkeää.

Lisäksi ministeriö kiinnittää huomiota momentin säännöskohtaisiin perusteluihin, jossa todetaan, että moniammatillisen asiantuntijaryhmän kokoonpano voisi vaihdella myös käsiteltävän asian laajuuden ja asian käsittelyn edellyttämän asiantuntemuksen mukaan. Oikeusministeriö toteaa, ettei ehdotettu momentti vaikuta jättävän perusteluissa kuvattua liikkumavaraa sen suhteen, mitkä tahot kulloinkin kuuluisivat moniammatillisen asiantuntijaryhmän kokoonpanoon.

Lakiehdotuksen 3 §:n 2 momentin mukaan moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä saadaan salassapitosäännösten estämättä vaihtaa tietoja lapsen ja hänen perheensä olosuhteista, jos se on välttämätöntä 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi eikä vaaranna rikoksen selvittämistä tai tutkinnan tarkoituksen toteutumista tai ilman painavaa syytä aiheuta asiaan osalliselle vahinkoa tai kärsimystä tai estä tuomioistuinta käyttämästä oikeuttaan määrätä asiakirjojen salassapidosta oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) mukaan. Säännöskohtaisten perustelujen mukaan tämä koskisi myös muita tietoja kuin sellaisia tietoja, jotka käyvät ilmi yksikön laatimasta yhteenvedosta. Tällaisia tietoja voisivat olla esimerkiksi esitutkintaviranomaisella ja syyttäjällä olevat tiedot perhettä koskevista aiemmista rikosepäilyistä.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettu momentti näyttää sisältävän kaksi salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevaa kriteeriä. Sääntely olisi ensinnäkin sidottu *välttämättömyyskriteeriin* ja toisaalta *painavien syiden* olemassaoloon. Oikeusministeriö viittaa esityksen säätämisyjärjestys ja suhde perustuslaki -jaksossakin todettuun perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöön, jonka mukaan viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitettujen tietosisäältöjen on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisäältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 17/2016 vp, s. 5–6).

Oikeusministeriö toteaa, että sekä ehdotettu sääntely että sen säännöskohtaiset perustelut jättävät epäselväksi, mitä kriteereitä salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen kulloinkin sovellettaisiin ja ovatko ne yhdessä edellä selostetun perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisia.

Oikeusministeriö katsoo, että esityksen valiokuntakäsittelyssä on syytä varmistua siitä, että ehdotettu sääntely on myös edellä selostettu perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö huomioon ottaen sääntelyn kohderyhmän kannalta riittävän selkeää ja että sääntelystä ilmenee riittävän täsmällisesti, mitä tietojen luovuttamista koskevaa kriteeriä kussakin tilanteessa sovelletaan.

Lisäksi ministeriö kiinnittää huomiota momentin loppuosaan, jossa säädettäisiin seuraavaa: "...tai estä tuomioistuinta käyttämästä oikeuttaan määrätä asiakirjojen salassapidosta oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) mukaan." Teknisenä huomiona ministeriö toteaa, että säännös tulisi muotoilla seuraavasti "...tai estä tuomioistuinta käyttämästä oikeuttaan määrätä asiakirjojen salassapidosta

siten kuin oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetussa laissa (370/2007) säädetään.”

Oikeus saada ja antaa tietoja (4 §)

Lakiehdotuksen 4 §:n 3 momentin mukaan yksiköllä on lisäksi oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 2 §:n 3 kohdan nojalla laatimansa lausunto sitä pyytäneeltä viranomaiselta, jos lausunto on välttämätön yksikön edustajan toimimiseksi todistajana kyseistä rikosepäilyä koskevassa oikeudenkäynnissä. Momentin säännöskohtaisten perustelujen mukaan sääntely olisi jatkossa tarpeen, sillä yksikön asiantuntija voidaan kutsua todistamaan asiassa vuosien päästä siitä, kun lapsi on tutkittu yksikössä, ja toisin kuin seri-laissa, ehdotetussa laissa ei säädettäisi tietojen säilyttämisestä kahdentoista vuoden ajan siitä, kun tutkittava on tullut täysi-ikäiseksi.

Oikeusministeriö toteaa, että todistajaksi kutsuttu lasta tutkinut asiantuntija ei välttämättä enää pitkän ajan kuluttua työskentele terveydenhuollon yksikössä. Koska ehdotettu tiedonsaantioikeus on muotoiltu yksikön tiedonsaantioikeudeksi, jää epäselväksi, ulottuuko se tilanteisiin, joissa oikeudenkäyntiin kutsutaan todistajaksi asiantuntijana toiminut henkilö, joka ei enää ole kyseisen yksikön palveluksessa. Esityksen valiokuntakäsittelyssä on syytä varmistua siitä, kattaisiko tiedonsaantioikeus myös tällaiset tilanteet.

Esityksen suhde ihmiskaupan vastaiseen työhön

Oikeusministeriö ja valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaatio tukee esitystä ja sitä, että yliopistosairaaloiden lasten ja nuorten oikeuspsykologian tutkimusyksiköiden asiantuntemusta voitaisiin hyödyntää myös silloin, kun epäillään esimerkiksi vapaudenriistoa tai ihmiskauppaa, ja että yksiköiden tehtävät laajenisivat tietyiltä osin koskemaan myös lapsia, joita epäillään rikoksesta tai joita on tarpeen kuulla rikoksen todistajana. Esitys parantaisi esitutinnan laatua ja olisi merkityksellinen myös ihmiskaupan tunnistamisen (ml. rikollisessa toiminnassa hyväksikäyttö ihmiskaupan ilmenemismuotona) sekä uhrien auttamisen ja palvelujen saatavuuden kannalta.